

Міністерство освіти і науки України

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Юридичний факультет
Кафедра процесуального права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра організації судових та правоохоронних органів

Німецько-українське об'єднання юристів

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-практичної конференції

18-19 жовтня 2018 року
м. Чернівці

УДК 347.9(477)(08)

C91

Редакційна колегія:

Щербанюк Оксана Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (*голова*);

Москвич Лідія Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, завідувача кафедрою організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Остафійчук Людмила Аурелівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Бутирська Ірина Анатоліївна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Савчин Неля Миколаївна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Турман Наталя Омелянівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Цибуляк-Кустевич Анна Степанівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (*відповідальний секретар*).

Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в

C91 ***Україні***: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці, 2018. 392 с.

До збірника увійшли матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.).

Оргкомітет не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалу, що подано у рукописах. Для науковців, аспірантів та студентів.

УДК 347.9(477)(08)

Вечірко І. О. Проблеми систематизації правових норм в процесі реформування законодавства України про банкрутство.....	63
Костя Д. В., Костя Л. М. Медіація як альтернатива судовому процесу.....	66
Мойсей Г. Г. Судовий захист права на людську гідність.....	69
Москвич Л. М. Статус Конституційного Суду в контексті конституційної реформи 2016 р.....	72
Овсяннікова О. О. Механізми досудового врегулювання спорів в Україні.....	74
Печевиста Л. П. Проблема становлення судового конституціоналізму.....	75
Пригуза П. Д. Генеза прав кредиторів у кодифікації права неплатоспроможності в Україні.....	79
Різник С. В. Про перевірку конституційності правових актів судами загальної юрисдикції.....	81
Савчин М. В. Критерії прийнятності конституційних скарг та усунення рестриктивних практик.....	83
Совгіря О. В. Принцип незалежності в діяльності Вищої ради правосуддя.....	87
Щербанюк О. В. Право на конституційну скаргу як невід'ємна складова судово-правової реформи.....	90

Секція 3.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Берестова І. Е. Процесуальні форми захисту публічних інтересів в цивільному судочинстві: загальні положення.....	94
Бобрик В. І. Дискурс про критерії розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження.....	97
Боднар Т. В. Процесуальні особливості розгляду судами справ щодо захисту прав та інтересів дитини.....	100
Бутирська І. А. Примирювальні процедури у господарському судочинстві.....	102
Васьковський О. В. Форми судового процесу за новим Господарським процесуальним кодексом України в справах про банкрутство.....	105
Гетманцев О. В. Запровадження в ЦПК України електронного порядку подачі позовної заяви.....	108
Гордєєв В. В. Оскарження постанови митниці у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.....	111
Гушилик С. М. Процедура розгляду судами господарської юрисдикції справ наказного провадження.....	113
Дашковська О. Р. Принцип безпосередньої дії прав людини у відправленні правосуддя.....	116
Завтур В. А. Забезпечення слідчим суддею та судом права на захист у кримінальному провадженні.....	117
Кабенок Ю. В. Реалізація окремих завдань арбітражного управління в ліквідаційній процедурі у справі про банкрутство.....	120
Кондрат'єва Л. А. «Малозначні справи» в процесуальному законодавстві.....	124
Копитова О. С. Прояв принципу верховенства права у судовому правозастосуванні в умовах судової реформи: окремі аспекти.....	126
Кройтор В. А. Висновок експерта з питань права.....	129
Ленгер Я. І. Акти органів публічної влади: специфіка оскарження.....	131
Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчикова В. Є. Актуальні питання початку кримінального провадження.....	135
Надьон В. В. Виникнення суб'єктивного обов'язку за рішенням суду.....	138
Ніколенко Л. М. Типові та зразкові справи як новели сучасної судової реформи....	140

6. Винятком із загального правила, за яким збирання доказів у цивільних справах не є обов'язком суду, є норма ч. 2 ст. 13 ЦПК, згідно з якою суд має право збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи, зокрема, у випадках, коли це необхідно для захисту малолітніх чи неповнолітніх осіб.

7. Певні особливості має і участь представника малолітньої чи неповнолітньої особи у цивільному процесі, що знайшло відображення в ст.ст. 59, 60, 63 ЦПК.

8. Особливості розгляду справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання цивільної особи недієздатною та позбавлення цивільної дієздатності фізичної особи (зокрема, йдеться і про неповнолітню особу) визначені ст.ст. 295-300 ЦПК, а особливості розгляду справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності – ст.ст. 301-304 ЦПК.

9. Порівняльно-правовий аналіз Закону України від 23 грудня 1997 р. «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини, затвердженого Указом Президента України від 11 серпня 2011 р. (в ред. Указу Президента України від 1 вересня 2015 р.) «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини» свідчить про те, що Уповноважений Президента України з прав дитини має обмежені повноваження, що, на наш погляд, не дозволяє йому повною мірою виконувати основне своє призначення – забезпечувати здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері.

Так, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, зокрема, має право звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод людини і громадянина, які за станом здоров'я чи з інших поважних причин не можуть цього зробити самостійно, а також особисто або через свого представника брати участь у судовому процесі у випадках та порядку, встановлених законом (п. 10 ст. 13 Закону «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»).

Натомість, Уповноважений Президента України з прав дитини має право звертатися лише до державних органів, у тому числі правоохоронних, щодо виявлених фактів порушень прав та законних інтересів дитини (підп. 8 п. 5 Положення). Правом звертатися до суду він не наділений.

Вважаємо, що ця прогалина в законодавстві має бути заповнена шляхом надання Уповноваженому Президента України з прав дитини права звертатися до суду з заявою про захист прав та інтересів дитини. Також доцільно було б включити до СК окрему статтю, яка б визначала правовий статус Уповноваженого Президента України з прав дитини як особи, покликаній захищати права та інтереси дитини, із визначенням його повноважень, спрямованих на реалізацію цієї функції, а до ЦПК – статтю, в якій визначити процесуальні права та обов'язки Уповноваженого.

Бутирська Ірина Анатоліївна
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)

ПРИМИРЮВАЛЬНІ ПРОЦЕДУРИ У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Сучасні тенденції розвитку господарського процесу, як зазначають В. Щербина та В. Рєзнікова, полягають: у зростанні значення соціальних функцій правосуддя та відповідної ролі суду (в тому числі й господарського) в сучасному суспільстві, і, як

наслідок, демократизації і гуманізації судового процесу; звуженні сфери процесуального регулювання, і, як наслідок, стимулюванні до використання господарськими судами примирювальних процедур, впровадженні альтернативних способів вирішення господарських спорів; розширенні диспозитивних повноважень сторін у господарському процесі; прагненні до підвищення ефективності та якості господарського судочинства, вдосконаленні організації господарського процесу; стимулюванні економічної конкуренції між господарськими та третейськими судами тощо [1, с. 176]. Запровадження у новій редакції Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) нової процедури врегулювання спору за участю судді та закріплення вже традиційного для господарського процесу інституту мирової угоди – яскраве відображення вказаних тенденцій.

Норми, що регламентують процедуру врегулювання спору за участю судді, зосереджені у главі 4 розділу III нової редакції ГПК України. На перший погляд, процедура врегулювання спору за участю судді дуже нагадує медіацію, однак це лише на перший погляд, і ось чому. По-перше, на сьогоднішній день взагалі на законодавчому рівні не закріплений процесуальний статус, права та обов'язки медіатора, не розроблені організаційні та матеріально-технічні заходи щодо забезпечення діяльності медіаторів [2, с. 276]. Проект Закону України про медіацію ще в листопаді 2016 р. було прийнято Верховною Радою України у першому читанні, однак на цьому процедура проходження даного законопроекту зупинилась, і Закон про медіацію до сих пір не прийнято. Новою редакцією ГПК України фактично вперше у законодавчому акті закріплено можливість врегулювання спору шляхом медіації, хоча і дуже фрагментарно: ст. 67, яка визначає осіб, які не можуть бути допитані як свідки, передбачає у п. 2 ч. 1 осіб, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору. Окремим, 4-м пунктом ч. 1 ст. 67 нова редакція ГПК України передбачає і неможливість допиту в якості свідків суддів про інформацію, що стала їм відома під час врегулювання спору за їх участю. Тобто можна зробити висновок, що нова редакція ГПК України у ст. 67 прямо розмежовує статус осіб, які надають послуги посередництва (медіації) та суддів, які здійснюють врегулювання спору.

По-друге, медіація є процедурою, де посередник, який не має повноважень органу судової влади, полегшує взаємодію між сторонами з метою створення для сторін умов для розв'язання ними конфлікту [3, с. 33]. Тоді як під час врегулювання спору за участю судді посередником виступає суддя (суддя-доповідач), який, безумовно, є повноважним представником судової гілки влади. Крім того, говорячи про особу-посередника, яка здійснює примирення сторін, не можна не звернути увагу на те, що медіаторами, як правило, виступають особи, що пройшли відповідне навчання і постійно підвищують свій професійний рівень медіатора, тоді як врегулювання спору за участю судді може бути здійснено будь-яким суддею, і жодних додаткових вимог до судді як посередника у вирішенні спору нова редакція ГПК України не передбачає. Особливість медіації як альтернативного способу вирішення господарського спору полягає в тому, що сторони економічного конфлікту самостійно обирають медіатора, який не ухвалює остаточне рішення для сторін, а сприяє вирішенню конфлікту шляхом організації й проведення примирювальних процедур, зокрема переговорів, так, щоб сторони конфлікту самостійно ухвалили спільне рішення зі спірного питання [4, с. 14]. Тоді як під час врегулювання спору за участю судді сторони позбавлені права вибору кандидатури посередника, оскільки їхній спір допомагає врегульовувати той суддя, який визначений автоматизованою системою документообігу суду.

По-третє, медіація може мати місце на будь-якій стадії господарського процесу, можливе навіть неодноразове звернення сторін до медіатора, а врегулювання спору за участю судді можливе виключно до початку розгляду справи по суті і тільки один раз.

Таким чином, врегулювання спору за участю судді є якісно новим інститутом вітчизняного господарського процесуального права, який можна розглядати як самостійний вид примирювальних процедур. Процес ефективного впровадження судового примирення в Україні, на думку А.С. Цибуляк-Кустевич, має включати такі чотири елементи: 1) законодавчий; 2) освітній; 3) інформаційно-просвітницький; 4) мотивуючий [5, с. 292].

Другим видом примирювальних процедур у господарському судочинстві є мирова угода, яка може бути укладена як за результатами врегулювання спору за участю судді, так і за результатами переговорів сторін поза судом. А.О. Згама зазначає, що мирова угода є матеріально-правовим способом захисту суб'єктивного права, у якій поєднуються матеріально-правові угоди і спеціально встановлені законом процесуальні дії, та характеризується такими ознаками: метою укладення мирової угоди є врегулювання спору між сторонами на основі взаємних компромісів; суб'єктами мирової угоди – сторони самого спору; предметом – коло прав і обов'язків сторін спору; мирова угода укладається в межах предмету спору, не порушує прав та законних інтересів інших осіб [6, с. 112]. На думку Т.О. Гордієнко, мирова угода є документом комплексної правової природи – це матеріально-правовий договір, укладення якого призводить до процесуально-правових наслідків [7, с. 95].

Ухвала суду про затвердження мирової угоди є виконавчим документом, а у разі її невиконання вона може бути подана для її примусового виконання в порядку, передбаченому законодавством для виконання судових рішень. Дані положення ГПК України спрямовані на захист інтересів сторін мирової угоди, однак у випадку з врегулюванням спору за участю судді, на нашу думку, права сторін захищені не у повній мірі. Так, якщо внаслідок врегулювання спору за участю судді сторони уклали мирову угоду, і якась зі сторін її не виконує, то єдиний шлях захисту іншої сторони – це примусове виконання ухвали про затвердження мирової угоди. Назад до судового розгляду справи сторони у випадку затвердження мирової угоди повернутись не можуть. На нашу думку, це є несправедливим і ось чому. Укладення мирової угоди – це завжди знаходження компромісу між сторонами. Тобто, у будь-якому випадку, одна зі сторін погоджується на менше, ніж вона могла б отримати при повноцінному судовому розгляді. Погоджується ця сторона на менше за єдиної умови – що друга сторона добровільно виконає те, що вона визнала, і сторони, таким чином, збережуть і хороші відносини, і час, і інші ресурси. Що ж ми маємо у випадку невиконання однією зі сторін умов мирової угоди? «Добросовісна» сторона, яка і так чимось уже поступилась, повинна через суд змушувати іншу сторону виконати умови мирової угоди, замість того, щоб повернути спір до суду і отримати судові рішення, умови якого можуть бути значно вигіднішими для сторони, права якої порушено. Тому вважаємо за необхідне передбачити у ГПК України право сторони повторно звернутись до господарського суду у випадку невиконання іншою стороною умов мирової угоди. Подібне положення є на сьогоднішній день в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який у ст. 82 передбачає право кредиторів повторно пред'явити свої вимоги до боржника у випадку невиконання мирової угоди, але тільки в тому обсязі, що передбачено мировою угодою.

Використані матеріали:

1. Щербина В. С., Рєзнікова В. В. Диференціація та спеціалізація як тенденція розвитку сучасного господарського процесу. *Сучасні виклики та актуальні проблеми*

судової реформи в Україні: Матеріали Міжнародної наукової конференції (Чернівці, 26-27 жовтня 2017 р.). Чернівці: Технодрук, 2017. С. 175–181.

2. Турман Н. Медіація в кримінальному процесі: шляхи удосконалення чинного законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 276–280.

3. Ясиновський І. Г. Історичний аспект розвитку інституту медіації та сучасні тенденції його розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 10-2. Том 1. С. 31–33.

4. Резнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 90. С. 10–15.

5. Цибуляк-Кустевич А. С. Роль судді в процедурах примирення та медіації (порівняльно-правове дослідження). *European political and law discourse*. 2015. Vol. 2. Issue 2. P. 282–293.

6. Згама А. О. Деякі аспекти укладення мирової угоди у господарському процесі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 5. С. 110–113.

7. Гордієнко Т. О. Мирова угода в господарському процесі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 1. С. 94–97. URL: http://www.pap.in.ua/1_2017/29.pdf (дата звернення: 10.09.2018).

Васьковський Олег Вікторович

кандидат юридичних наук,

Голова Господарського суду Закарпатської області

(м. Ужгород, Україна)

ФОРМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ ЗА НОВИМ ГОСПОДАРСЬКИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ В СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО

Сьогоднішній стан розвитку господарського процесу свідчить про те, що не припиняються пошуки оптимальних для господарського процесу в сучасних умовах процесуальних форм, визначення їх ознак тощо [1, с. 10]. Реформування процесуального законодавства, у зв'язку з набранням чинності з 15 грудня 2017 року нової редакції Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК) [2], поряд з питаннями правозастосування, водночас актуалізувало та відкрило нову площину для дослідження теоретичних засад процесуального права, зокрема в контексті з'ясування змісту, меж та правильності застосування нових процесуальних форм.

Діяльність господарського суду, основним завданням якого є вирішення (розгляд) справ, нормативно врегульована та підпорядкована чіткому регламенту у вигляді сукупності процесуальних норм, систематизованих у ГПК та інших законодавчих актах. Установлений нормами господарського процесуального права порядок усунення недоліків та відкриття процесу, підготовки справи до розгляду, розгляд по суті й вирішення справ, оскарження і перегляд рішень господарського суду, а також їх виконання рішень прийнято називати – процесуальною формою. Процесуальна форма виступає важливою гарантією забезпечення законності та конституційного права на судовий захист.

Стаття 4–1 ГПК у редакції, чинній до 15.12.2017, визначала, що господарські суди вирішують господарські спори у порядку позовного провадження, передбаченому цим Кодексом, а справи про банкрутство у порядку провадження, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Тобто, єдиною процесуальною формою судового провадження у господарських судах було позовне провадження. Натомість чинна редакція ГПК (стаття 12) визначає вже дві